

Drivkrafter bakom deltidslantbruk

En studie om motiv bakom deltidslantbruk och dess påverkan på investeringar, risk och produktion

Hampus Andersson & Björn Erlandsson

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakultet för Naturresurser och Jordbruksvetenskap/Institutionen för ekonomi
Agronomprogrammet ekonomi/Agrar ekonomi

Examensarbete/SLU, Institutionen för ekonomi, 1725 • ISSN 1401-4084

Uppsala 2026

Drivkrafter bakom deltidslantbruk: En studie om motiv bakom deltidslantbruk och dess påverkan på investeringar, risk och produktion

Motivating factors behind part-time farming: A Study of the Motivations Behind Part-Time Farming and Its Impact on Investments, Risk, and Production

Andersson Hampus, Erlandsson Björn

Handledare: Karin Hakelius, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för ekonomi

Examinator: Erik Melin, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för ekonomi

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i Företagsekonomi
Kurskod: EX0902
Program/utbildning: Agronomprogrammet ekonomi/Agrar ekonomi
Kursansvarig inst.: Institutionen för ekonomi
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2026
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Serietitel: Examensarbete/SLU, Institutionen för ekonomi
Delnummer i serien: 1725
ISSN: 1401-4084

Nyckelord: Deltidslantbruk, riskhantering, drivkrafter

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för ekonomi

Sammanfattning

Svenskt lantbruk har under de senaste decennierna präglats av strukturomvandling i form av ökade kostnader och större ekonomisk osäkerhet. För många mindre lantbruk innebär detta att gårdsdriften behöver kombineras med externa inkomster för att verksamheten ska kunna fortsätta. Deltidslantbruk kan därför förstås som både en ekonomisk anpassningsstrategi och ett sätt att bevara gårdar med stark personlig och kulturell betydelse.

Studiens syfte är att undersöka vilka ekonomiska, sociala och kulturella motiv som ligger bakom att lantbrukare fortsätter bedriva deltidslantbruk i kombination med andra inkomstkällor. Studien undersöker även hur lantbrukarna upplever att denna kombination påverkar beslut om investeringar, risk och produktion. Arbetet bygger på en kvalitativ metod där empiri har samlats in genom semistrukturerade intervjuer med olika deltidslantbrukare.

Resultatet visar att externa inkomster har stor betydelse för att skapa ekonomisk trygghet och minska beroendet av lantbrukets varierande intäkter. Samtidigt framkommer att beslutet att fortsätta bedriva lantbruk inte enbart grundas i den ekonomiska faktorn. Utan grundas även i intresse, identitet, familjetradition och vilja att bevara gården över tid. Studien visar också att deltidslantbruk kan minska den ekonomiska risken, men samtidigt begränsa möjligheterna till större investeringar och expansion.

Nyckelord: deltidslantbruk, riskhantering, drivkrafter

Abstract

Swedish agriculture has undergone considerable structural change in recent decades, marked by rising costs and increased economic uncertainty. For many smaller farms, this has made it necessary to combine farming with income from other employment in order to maintain the business. Part-time farming can therefore be understood as both an economic adaptation strategy and a way of preserving farms with personal, family-related, and cultural value.

The aim of this study is to examine the economic, social, and cultural reasons why farmers continue to operate part-time farms while also relying on other sources of income. The study also explores how this combination influences farmers' decisions regarding investment, risk, and production. The research is based on a qualitative method, using empirical material collected through semi-structured interviews with part-time farmers.

The findings show that external income plays an important role in creating financial stability and reducing dependence on the often uncertain income from farming. However, the decision to continue farming is not based solely on economic considerations. It is also connected to personal interest, identity, family tradition, and a desire to preserve the farm for the future. The study further shows that part-time farming can reduce financial risk, while at the same time limiting opportunities for larger investments, expansion, and long-term development.

Keywords: part-time farming, risk management, motivating forces

Innehållsförteckning

1. Inledning	9
1.1 Bakgrund	9
1.2 Problemformulering	12
1.2.1 Empiriskt problem	12
1.2.2 Teoretiskt problem	13
1.3 Syfte och frågeställningar	14
1.4 Avgränsningar	14
2. Teorier	16
2.1 Resource-Based View (RBV)	16
2.2 Contingency theory	16
2.3 Resiliens	17
2.4 Teoretisk syntes	17
3. Metod	19
3.1 Forskningsstrategi	19
3.2 Forskningsmetod och urval	19
3.3 Intervjuer	20
3.4 Analys av empiri	21
3.5 Kvalitet och forskningsetik	21
3.6 Litteraturgenomgång	23
4. Empirisk data	24
4.1 Intervjudeltagare	24
4.2 Respondent 1	24
4.2.1 Bakgrund	24
4.2.2 Ekonomiska motiv och förutsättningar	25
4.2.3 Risk och osäkerhet	25
4.2.4 Sociala och kulturella motiv	26
4.2.5 Investeringar, framtid och produktion	26
4.2.6 Syn på deltidslantbruk	26
4.3 Respondent 2	27
4.3.1 Bakgrund	27
4.3.2 Ekonomiska motiv och förutsättningar	27
4.3.3 Risk och osäkerhet	27
4.3.4 Sociala och kulturella motiv	28
4.3.5 Investeringar, framtid och produktion	28
4.3.6 Syn på deltidslantbruk	29
4.4 Respondent 3	29
4.4.1 Bakgrund	29

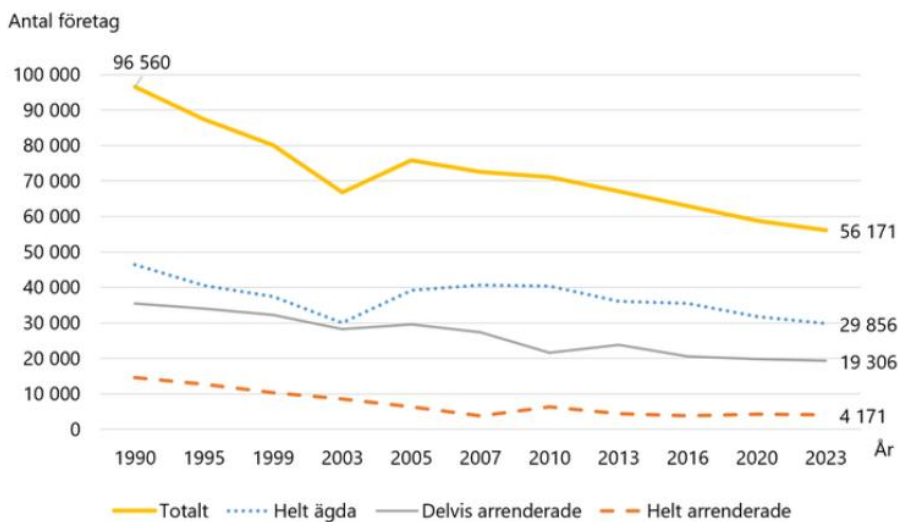
4.4.2	Ekonomiska motiv och förutsättningar	30
4.4.3	Risk och osäkerhet	30
4.4.4	Sociala och kulturella motiv	31
4.4.5	Investeringar, framtid och produktion	31
4.4.6	Syn på deltidslantbruk	31
5.	Analys och diskussion	33
5.1	Analys	33
5.1.1	Resource-based view	33
5.1.2	Contingency theory	34
5.1.3	Resiliens	35
5.2	Diskussion	36
6.	Slutsats	38
6.1	Kritisk reflektion	39
6.2	Fortsatta studier	40
	Referenser	41
	Populärvetenskaplig sammanfattning	44
	Bilaga 1	45

1. Inledning

Detta inledande kapitel presenterar studiens bakgrund och det problem som undersökningen tar sin utgångspunkt i. Därefter redovisas studiens syfte, frågeställningar och avgränsningar. Syftet med kapitlet är att ge läsaren en tydlig introduktion till ämnet och till studiens fortsatta upplägg.

1.1 Bakgrund

Historiskt sett har lantbrukare kunnat försörja sig enbart på sitt lantbruk. Tiderna har dock förändrats, liksom de ekonomiska förutsättningarna. Faktorer som inflation, prisfluktuationer och förändrad syn på levnadsstandarden har successivt påverkat lantbrukets lönsamhet. Därutöver har även strukturomvandlingen inom jordbruket inneburit att färre men större jordbruksföretag kommit att dominera sektorn vilket har förändrat villkoren för mindre gårdar. Detta illustreras i figur 1, som visar att antalet jordbruksföretag har minskat tydligt mellan 1990 och 2023, både totalt sett och inom olika brukningsformer. Figuren synliggör därmed den strukturomvandling som präglat svenskt jordbruk under de senaste decennierna och bidrar till att förklara varför villkoren för småskaliga lantbruk successivt har förändrats.

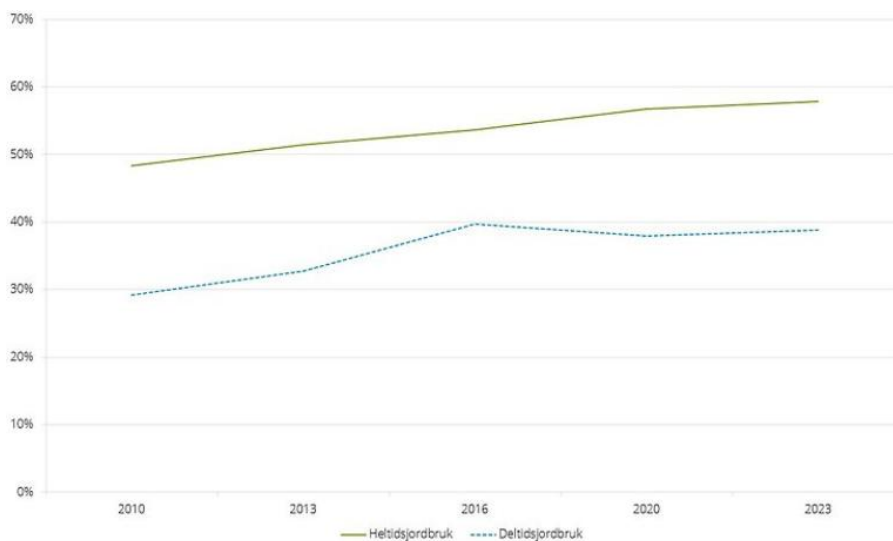

Figur 1. Antal jordbruksföretag fördelade efter åkermarkens brukningsform, 1990–2023. Källa: Jordbruksverket (2023).

Lantbruk kombineras därför med andra sidosysslor för att lantbrukaren ska kunna försörja sig. Tidigare forskning visar att svenska lantbrukare ofta kombinerar jordbruket med arbete utanför gården som en strategi för att stabilisera inkomster och hantera ekonomiska risker (Johansson, et al. 2025). Deltidslantbruk innebär

att lantbrukaren inte har jordbruket som sin enda sysselsättning utan kombinerar gårdsdriften med en extern anställning eller annan företagsverksamhet. Med extern anställning avses här arbete utanför det egna jordbruksföretaget som ger inkomst vid sidan av lantbruket. Begreppet används för att beskriva situationer där det småskaliga lantbruket inte ensamt utgör ett försörjningsunderlag, eller där lantbrukaren av ekonomiska eller strategiska skäl väljer att komplettera gårdens inkomster med lönearbete utanför gården.

Deltidslantbruk förekommer i varierande omfattning beroende på region, driftsinriktning och gårdsstorlek, vilket speglar de skilda ekonomiska och strukturella förutsättningar som präglar det svenska lantbruket. I detta sammanhang kan deltidslantbruk förstås som en anpassningsstrategi till ett jordbruk där det inte längre är självklart att mindre gårdar kan bära hela hushållets försörjning på egen hand. Enligt Miaris, et al. (2025) utgör sådan diversifiering en viktig strategi i svenskt lantbruk. Skillnaden mellan heltids- och deltidslantbruk är därför central för att förstå hur jordbrukets villkor har förändrats. Figur 2 visar utvecklingen för heltidslantbruk och deltidslantbruk under perioden 2003 till 2023 och kan därmed användas för att belysa hur dessa två former av jordbruk utvecklats över tid.

Figur 2. Andel jordbruksföretag med kombinationsverksamhet, hel- och deltidslantbruk 2010–2023. Källa: Jordbruksverket (2025)

De ekonomiska förutsättningarna för svenska lantbruk präglas idag av priskonkurrens, höga produktionskostnader och stora krav på investeringar (Jordbruksverket, 2023). Många lantbruk är kapitalintensiva verksamheter där maskiner, byggnader och djurstallar kräver stora ekonomiska åtaganden. Samtidigt fluktuerar priserna på jordbruksprodukter kraftigt, vilket skapar osäkerhet kring framtida intäkter.

För småskaliga lantbruk blir denna osäkerhet särskilt kännbar, eftersom verksamheten ofta har mindre ekonomiska marginaler och därmed sämre möjligheter att hantera variationer i intäkter och kostnader. Det innebär att beslut om investeringar, produktion och arbetsinsats behöver fattas under förhållanden som präglas av både ekonomisk osäkerhet och begränsade resurser.

Prisutvecklingen på både jordbruksmark och skogsmark har varit stark under de senaste decennierna. Priset på skogsmark i Sverige i reala termer har fördubblats sedan mitten av 1990-talet, med ännu större ökning i vissa regioner (Skogsstyrelsen, 2024). Även jordbruksmark har haft en kraftig värdeökning, där priserna i många fall ökat flera hundra procent de senaste 30 åren (Jordbruksverket, 2024), särskilt i områden med goda produktionsförutsättningar. Exempelvis är bördig åkermark i södra Sverige betydligt mer värdefull än mark i norra delar av landet (Jordbruksverket, 2025).

Denna utveckling innebär att mark i dag utgör en betydande ekonomisk tillgång, vilket kan skapa incitament att sälja. Marken har ett värde kopplat till långsiktigt ägande, familjetraditioner och möjligheten att fortsätta bedriva verksamheten, även i mindre skala. Samtidigt innebär de höga markvärdena att alternativkostnaden för att fortsätta bedriva lantbruk ökar.

Forskningsstudier visar att lantbrukare ofta deltar i arbete utanför gården som en riskhanteringsstrategi för att stabilisera sin totala inkomst och minska sårbarheten för variationer i jordbruksinkomst (Beaulieu, 2011). Anledningen till att lantbrukare väljer att ta anställning utanför gården är ofta kopplad till behovet av en stabil och förutsägbar inkomst och ökad social trygghet, men även till möjligheten att skapa större handlingsutrymme i gårdsdriften. En kompletterande inkomst kan exempelvis bidra till att finansiera löpande kostnader, minska beroendet av ett enskilt produktionsår och skapa bättre förutsättningar för att behålla gården över tid. Även möjlighet till personlig och yrkesmässig utveckling kan vara betydelsefull. En annan inkomst än den man får från lantbruket kan minska den ekonomiska sårbarheten. Det kan samtidigt skapa bättre förutsättningar för att hantera tider med svag lönsamhet på gården.

Samtidigt innebär kombinationen av lantbruk och externa inkomster att lantbrukaren behöver fördela sin tid, arbetskraft och sitt engagemang mellan flera verksamheter, vilket kan påverka både produktionens omfattning och gårdens långsiktiga utveckling. Bakgrunden till deltidslantbruk handlar därmed inte enbart om ekonomisk nödvändighet, utan också om hur lantbrukare försöker skapa långsiktiga hållbara försörjningsstrategier i ett jordbruk som präglas av ökade krav, osäkra intäkter och förändrade strukturella villkor.

1.2 Problemformulering

Trots att deltidslantbruk utgör en viktig del av svenskt lantbruk är kunskapen fortfarande begränsad om vilka motiv som ligger bakom att lantbrukare fortsätter bedriva småskaligt lantbruk i kombination med andra inkomstkällor. Särskilt begränsad är kunskapen om hur ekonomiska, sociala och kulturella motiv samverkar i beslut som rör verksamhetens fortsättning. Detta gör deltidslantbruk till ett relevant fenomen att undersöka både empiriskt och teoretiskt.

1.2.1 Empiriskt problem

Under de senaste decennierna har strukturen i svenskt jordbruk förändrats där det finns en trend att mindre gårdar slås samman till större egendomar (Niléhn, 2024). Denna utveckling innebär att utrymmet för småskaligt lantbruk har minskat, samtidigt som de ekonomiska kraven på lönsamhet, investeringar och effektivitet har ökat. För de lantbrukare som väljer att fortsätta bedriva småskaligt lantbruk innebär detta ofta att gårdsdriften behöver kombineras med andra inkomstkällor för att verksamheten ska kunna upprätthållas.

Dessa kompletterande inkomster kan variera, exempelvis genom extern anställning, uppdrag genom egen verksamhet på F-skatt, uthyrning eller tjänster som utförs med gårdens resurser. Trots att denna kombination tycks vara en viktig del av många småskaliga lantbruksekonomiska verkligheter, finns det begränsad kunskap om varför lantbrukare väljer att hålla sig kvar i denna mellanposition, det vill säga att fortsätta verksamheten utan att vare sig expandera eller avveckla den.

Detta leder vidare till andra intressenter och externa aktörers problematik till att förstå dessa gårdars behov, framförallt långivare. Det saknas tydliga mönster till hur dessa mindre småskaliga lantbruk hanterar riskbeslut, investeringar och hur produktionen tillsammans med driften hänger ihop. Denna utveckling där mindre gårdsägare väljer att kombinera sitt gårdsbruk med externa inkomster väcker frågor om vilka ekonomiska faktorer som driver deltidslantbruk och hur inkomsten från gården relaterar till inkomsten utanför. Detta påverkar investeringar, riskbenägenhet och produktion. I samband med detta saknas forskning och studier kring hur deltidslantbrukare själva upplever dessa drivkrafter.

Det huvudsakliga empiriska problemet är även att statistik oftast mäts på både heltid och deltidslantbrukare, vilket gör fenomenet mindre synligt. Jordbruksverket (2023) visar dessutom att statistiken byggs på olika register och definitioner, vilket gör fenomenet svårare att avgränsa och blir således mindre synligt. Det empiriska problemet består därför inte bara i att fenomenet existerar,

utan i att det fortfarande är otillräckligt belyst både statistiskt och utifrån lantbrukarnas egna erfarenheter.

1.2.2 Teoretiskt problem

När det gäller de teoretiska problemen så finns det en lucka i tidigare forskning som inte förklarar hur ekonomiska mål kombineras med sociala och kulturella motiv i lantbruk. Detta eftersom tidigare forskning antyder att deltidslantbrukares beslut inte enbart formas av ekonomiska överväganden, utan också av motiv som rör identitet, familjetraditioner och gårdens kontinuitet. Forskningen har i stor utsträckning utgått från ekonomiska förklaringsmodeller där beslut om lantbrukets organisering förklarats utifrån lönsamhet, risk och stabil inkomst.

Detta syns också i svensk forskning om hybrid farming, det vill säga lantbruk där jordbruket kombineras med inkomster utanför gården, och diversifiering, där fokus i hög grad ligger på hur externa inkomster påverkar övergångar mellan olika försörjningsformer, riskhantering och ekonomisk prestation (Johansson et al., 2025).

Samtidigt indikerar både tidigare studier och samtida trender att deltidslantbrukare ofta drivs av motiv som rör identitet, familjetraditioner och arv, vilka inte fullt ut fångas i ekonomiskt orienterade teorier. Närliggande svenska studier visar att lantbrukares strategiska val inte enbart formas av ekonomisk rationalitet. Studier av svenska lantbrukares affärsutveckling visar att beslut om verksamhetens inriktning vilar på både bruksvärden och icke bruksvärden, som exempelvis självständighet, livskvalitet och synen på vad som uppfattas som en önskvärd verksamhet (Miaris, et al. 2024). Forskning om svenska lantbrukares tillfredsställelse med verksamheten visar också att ekonomiska och icke ekonomiska mål samverkar, där bland annat inkomst, fritid och möjligheten att skapa sysselsättning vägs samman (Miaris et al., 2025a; Miaris et al., 2025b).

Vidare pekar studien om kontinuitet och generationsskifte i svenskt lantbruk på att respekt, stöd, gårdens arv och emotionella band till familj och tradition påverkar hur lantbrukare ser på verksamhetens framtid (Joosse & Grubbström, 2017). Även svensk forskning om lantbrukares beslutsfattande i andra delar av lantbruket visar att personliga och etiska värden kan vara centrala och att beslut därför inte enbart kan förstås utifrån lönsamhet (Hansson & Lagerkvist, 2015). Det indikerar att förståelsen av deltidslantbruk kan bli begränsad om sociala och kulturella drivkrafter inte inkluderas i den teoretiska analysen. Det innebär att teorier som betonar resurser, anpassning och ekonomisk risk fångar viktiga delar av deltidslantbruket, men inte fullt ut förklarar hur sociala relationer, identitet och kulturella värden påverkar samma beslut.

Det teoretiska problemet består därmed i att det saknas ett sammanhållet perspektiv som förklarar hur ekonomiska, sociala och kulturella motiv samverkar i lantbrukares beslut att fortsätta bedriva deltidslantbruk, snarare än att expandera eller avveckla verksamheten.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka vilka ekonomiska, sociala och kulturella motiv som ligger bakom att lantbrukare fortsätter bedriva deltidslantbruk i kombination med andra inkomstkällor. Studien syftar även till att undersöka hur lantbrukarna beskriver valet att fortsätta verksamheten utan att expandera eller avveckla den, samt hur de upplever att denna kombination av lantbruk och externa inkomster upplevs påverka beslut om investeringar, risk och produktion.

De frågeställningar som studien grundar sig i är:

1. Vilka motiv ligger bakom att lantbrukare kombinerar småskalig lantbruksverksamhet med andra inkomstkällor?
2. Varför väljer dessa lantbrukare att fortsätta bedriva verksamheten utan att expandera eller avveckla den?
3. Hur upplever lantbrukarna att kombinationen av lantbruk och externa inkomster påverkar investeringar, risk och produktion?

1.4 Avgränsningar

I denna studie definieras deltidslantbruk som ett lantbruk där gårdsdriften kombineras med minst en extern inkomstkälla och där lantbruket inte utgör hushållets enda försörjning. Dessa inkomster kan exempelvis bestå av extern anställning, uppdrag i egen verksamhet, uthyrning eller tjänster som utförs med gårdens resurser. Denna avgränsning görs för att undersöka de motiv som ligger bakom valet att bibehålla ett lantbruk i kombination med andra försörjningskällor, snarare än att expandera eller avveckla verksamheten. Studien syftar således inte till att analysera heltidslantbruk eller att genomföra en ekonomisk jämförelse mellan olika sidoinkomster.

Studien avgränsas vidare till att belysa hur lantbrukarna beskriver frågor som rör investeringar, risk och produktion, snarare än att objektivet mäta utfall eller fastställa kausala samband. Fokus ligger därmed på hur dessa frågor uppfattas och hanteras av lantbrukare själva. Denna avgränsning görs eftersom studien syftar till

att skapa en djupare förståelse för lantbrukarnas egna resonemang, erfarenheter och motiv, snarare än att statistiskt förklara samband mellan olika variabler. Genom detta möjliggörs en analys av hur ekonomiska, sociala och kulturella faktorer samverkar i lantbrukarnas beslutsfattande, vilket sedan kan relateras till studiens teoretiska ramverk.

Avgränsningen görs även för att studien ska fokusera på den specifika situation där lantbrukare befinner sig mellan heltidslantbruk och avveckling. Genom att inte inkludera heltidslantbruk eller rena ekonomiska jämförelser mellan olika sidoinkomster kan studien istället fördjupa förståelsen för hur deltidslantbrukare själva resonerar kring sina val. Detta är relevant eftersom studiens fokus ligger på lantbrukarnas egna erfarenheter, motiv och upplevelser av hur externa inkomster påverkar investeringar, risk och produktion.

2. Teorier

I detta kapitel presenteras de teorier som ligger till grund för studiens analys. Teorierna har valts utifrån tidigare forskning om deltidslantbruk, riskhantering, diversifiering och lantbrukares beslutsfattande. Tillsammans möjliggör teorierna en analys av hur ekonomiska, sociala och kulturella faktorer påverkar lantbrukares beslut och strategier inom småskaligt deltidslantbruk, med särskilt fokus på resurser, anpassning och osäkerhet.

2.1 Resource-Based View (RBV)

Denna teori utgår från en verksamhets möjligheter att utvecklas och skapa varaktiga fördelar beroende på vilka resurser den förfogar över och hur dessa används (Barney, et al, 2001). Resurser kan vara både materiella och immateriella, exempelvis mark, maskiner, kunskap, erfarenheter, nätverk samt arbetskraft. Teorin betonar alltså att skillnader i tillgängliga resurser kan bidra till att förklara varför verksamheter organiseras och utvecklas på olika sätt. Utgångspunkten är således att verksamheter inte har samma förutsättningar, eftersom de inte har tillgång till samma resurser och inte heller använder sina resurser på samma sätt. Därför kan två verksamheter inom samma bransch utvecklas olika, trots att de verkar under liknande yttre villkor. En central idé inom teorin är även att vissa resurser kan ge mer långsiktiga fördelar om de är särskilt värdefulla, svåra att imitera och inte enkelt kan ersättas. RBV riktar därmed fokus mot verksamhetens interna förutsättningar och hur dessa påverkar dess handlingsutrymme, utvecklingsmöjligheter och strategiska val.

2.2 Contingency theory

Contingency theory bygger på antagandet att det inte finns ett universellt bästa sätt att organisera en verksamhet. I stället beror en lämplig organisationsform på verksamhetens specifika situation och omgivning (Donaldson, 2001). Teorin betonar därmed att struktur, arbetssätt och beslut behöver anpassas till ens omvärld, storlek, teknologi och osäkerhet. Utgångspunkten är alltså att olika verksamheter verkar under olika villkor, vilket innebär att samma lösning inte nödvändigtvis fungerar lika bra i alla sammanhang. Det som exempelvis kan vara en lämplig organisering i en viss situation kan vara mindre effektiv i en annan. Teorin riktar därmed fokus mot samspelet mellan verksamheten och dess omgivning och hur yttre förutsättningar påverkar interna beslut och handlingsmönster. Contingency theory används därför för att förklara varför verksamheter organiseras på olika sätt beroende på vilka krav och begränsningar som omgivningen skapar.

2.3 Resiliens

Resiliens avser förmågan hos ett system att hantera förändring och samtidigt fortsätta utvecklas. Detta begrepp används för att beskriva hur individer, organisationer och samhällen kan möta störningar, osäkerheter och kriser utan att förlora sin grundläggande funktion (Stockholm Resilience Centre, 2015). I ett bredare perspektiv handlar därför resiliens om anpassningsförmåga och uthållighet under förändrade villkor. Den centrala tanken inom denna teori är att resiliens inte enbart handlar om att stå emot förändring, utan också om att kunna anpassa sig och ta lärdom av nya omständigheter och kriser för att kunna fungera över tid. Fokus ligger därmed på hur system hanterar osäkerhet, återhämtar sig efter påfrestningar och skapar förutsättningar för fortsatt utveckling. Resiliensperspektivet riktar alltså sin uppmärksamhet mot hur verksamheter kan upprätthålla sin funktion trots yttre och inre utmaningar, snarare än att enbart betona effektivitet eller tillväxt.

2.4 Teoretisk syntes

De tre teorierna kompletterar varandra genom att belysa olika dimensioner av deltidslantbruk och således skapa en bredare förståelse av varför lantbrukare väljer att fortsätta bedriva småskaligt lantbruk i kombination med andra inkomstkällor. När man betraktar resource-based view riktas uppmärksamheten mot de resurser som finns inom gården och hushållet, det kan exempelvis handla om mark, maskiner, byggnader, kunskap, erfarenhet, nätverk och familjens arbetsinsats (Barney et al. 2001). I denna studie blir teorin relevant eftersom även sådant som en gårds historia, familjens engagemang och kompletterande inkomster kan förstås som resurser som påverkar lantbrukarens handlingsutrymme. På så sätt kan deltidslantbruk inte enbart ses som ett uttryck för begränsade ekonomiska möjligheter, utan också som ett sätt att använda tillgängliga resurser för att upprätthålla verksamheten över tid.

Contingency theory hjälper till att förstå hur lantbrukets organisering påverkas av de villkor som omger verksamheten (Donaldson, 2001). Det innebär att deltidslantbruk kan ses som en anpassning till den situation lantbrukaren befinner sig i, snarare än som en avvikelse från ett ideal där heltidslantbruk ses som det normala. Valet att kombinera gårdsdrift med exempelvis en extern anställning, F-skatt eller andra sidoinkomster kan därmed förstås mot bakgrund av exempelvis anpassning till gårdens storlek, lönsamhet, familjesituation, livsfas, arbetsmarknad, eller lokala förutsättningar. Teorin öppnar alltså för att olika lösningar kan vara rationella beroende på sammanhang och att lantbrukares beslut därför behöver tolkas utifrån de villkor de faktiskt verkar under.

Resiliens används i denna studie som ett analytiskt begrepp för att förstå hur deltidslantbrukare hanterar osäkerhet, förändring och ekonomiska påfrestningar utifrån ett långsiktigt perspektiv (Stockholm Resilience Centre, 2015). I denna studie kan detta bli särskilt relevant då deltidslantbruk kan förstås som en strategi för att skapa stabilitet och uthållighet i en bransch som präglas av ekonomisk osäkerhet och strukturell förändring. En extern anställning eller andra kompletterande inkomster kan i detta perspektiv ses som former av riskspridning och stabilisering, vilket gör det möjligt att minska sårbarheten i gårdsdriften. På liknande sätt kan även generationsskifte förstås som en anpassning över tid där gårdens kontinuitet säkras genom förändring snarare än genom oförändrad drift.

Tillsammans gör teorierna det möjligt att analysera deltidslantbruk som mer än en ekonomisk lösning, där RBV synliggör vilka resurser som finns tillgängliga, Contingency theory förklarar varför olika lösningar kan vara rimliga i olika situationer och resiliens visar hur sådana lösningar kan bidra till att verksamheten består över tid. Den teoretiska syntesen gör det därmed möjligt att förstå deltidslantbruk som ett resultat av både resurstillgång, omvärldsanpassning och långsiktig uthållighet.

Samtidigt bidrar kombinationen av teorier till att möta det teoretiska problem som studien utgår ifrån, det vill säga att ekonomiska förklaringsmodeller ofta är otillräckliga för att fånga hela beslutsprocessen bakom deltidslantbruk. Genom att då föra samman ett resursperspektiv, ett situationsperspektiv och ett uthållighetsperspektiv skapas ett ramverk som gör det möjligt att analysera hur ekonomiska, sociala och kulturella motiv samverkar när lantbrukare väljer att fortsätta bedriva småskaligt lantbruk snarare än att expandera eller avveckla verksamheten.

3. Metod

Detta kapitel redogör för studiens metodologiska utgångspunkter. Kapitlet presenterar val av forskningsstrategi, urval, datainsamling, intervjuer och analys av empiri. Vidare behandlar kapitlet de kvalitetskriterier som har tagits hänsyn till, forskningsetiska överväganden samt den roll som en litteraturgenomgång har i uppsatsprocessen.

3.1 Forskningsstrategi

Studien genomfördes med en kvalitativ metod och en induktiv ansats, där semistrukturerade intervjuer genomfördes med lantbrukare som bedriver deltidslantbruk. Denna metod valdes eftersom den möjliggör en djupare förståelse för lantbrukarnas motiv, erfarenheter och ekonomiska överväganden. Se bilaga 1 för intervjuguide. Eftersom studien gjordes med en kvalitativ metod lämpade sig detta väl när studiens syfte ska fånga aktörers tolkningar, mening och sociala sammanhang snarare än att mäta statistiska samband (Bryman & Bell, 2017).

3.2 Forskningsmetod och urval

Studien bygger på ett strategiskt urval av lantbrukare som bedriver deltidslantbruk. Ett strategiskt urval har valts eftersom studien inte syftar till statistisk generalisering, utan till att fånga variation i hur lantbrukare resonerar kring deltidslantbrukets villkor och drivkrafter. Urvalet gjordes därför med ambitionen att inkludera lantbrukare med olika typer av kompletterande inkomster och varierande förutsättningar, för att på så sätt få ett bredare empiriskt underlag inom studiens avgränsning.

Intervjupersonerna har sökts genom personliga kontakter samt genom kontakt med lantbrukare via lokala nätverk kopplade till lantbrukssektorn. För att inkluderas i studien ska respondenterna bedriva lantbruk i kombination med minst en extern inkomstkälla utanför den egna jordbruksproduktionen.

Totalt genomfördes tre intervjuer, då det mättade studiens frågeställningar. Detta begränsade antal möjliggjorde fördjupande samtal med varje respondent, men innebär samtidigt att studien inte gör anspråk på att vara representativ för alla deltidslantbrukare i Sverige. Syftet är istället att skapa en fördjupad förståelse för hur några lantbrukare beskriver sina motiv, erfarenheter och överväganden kring att fortsätta bedriva sitt deltidslantbruk. Kvalitativa studier syftar enligt Bryman och Bell (2017) till att skapa en djupare förståelse för individers upplevelser, resonemang och sociala sammanhang, snarare än att mäta statistiska samband.

Fokus ligger därför på hur människor tolkar och beskriver sin verklighet. Denna forskningsmetod är därmed lämplig för studien eftersom syftet är att undersöka hur deltidslantbrukare själva resonerar kring motiv, risk, investeringar och valet att fortsätta bedriva småskaligt lantbruk i kombination med andra inkomstkällor.

Datainsamlingen genomfördes via semistrukturerade intervjuer och det empiriska materialet analyserades med hjälp av en tematisk analys. Denna metod användes eftersom den gav möjlighet att identifiera återkommande teman i respondenternas beskrivningar samtidigt som det lämnar utrymme för variation och nyanser i materialet.

3.3 Intervjuer

I studien användes semistrukturerade intervjuer som metod för datainsamling, vilket innebär att intervjuerna utgår från en intervjuguide med förutbestämda teman och frågor, samtidigt som intervjuaren har möjlighet att anpassa frågornas ordningsföljd och ställa följdfrågor. Enligt Bryman och Bell (2017) möjliggör semistrukturerade intervjuer en balans mellan struktur och flexibilitet, vilket gör metoden lämplig i kvalitativa studier där undersökaren vill fånga respondenters egna perspektiv och erfarenheter. Frågorna är utformade i linje med studiens syfte och bygger på centrala teman såsom ekonomiska förutsättningar, riskhantering, investeringar, arbetsfördelning samt motiv till att kombinera lantbruk med externa inkomstkällor. Genom att använda öppna frågor ges respondenterna möjlighet att utveckla sina resonemang och beskriva sina erfarenheter med egna ord, vilket enligt Bryman och Bell (2017) bidrar till ett mer nyanserat empiriskt material.

Den semistrukturerade intervjudesignen möjliggör också jämförbarhet mellan intervjuerna samtidigt som flexibiliteten ger utrymme att fördjupa sig i särskilt relevanta aspekter. Följdfrågor används aktivt för att förtydliga och utveckla respondenternas svar, vilket hjälper oss att förstå bakomliggande motiv och överväganden (Bryman & Bell, 2017). Intervjuerna genomfördes via telefon och mejlkontakt, vilket möjliggjorde en större geografisk spridning på deltagarna. Respondenterna informerades i förväg om studiens syfte och de övergripande teman som kommer behandlas, vilket kan bidra till mer reflekterade svar.

3.4 Analys av empiri

Det empiriska materialet analyserades genom en tematisk analys. Intervjuerna spelades in och transkriberas för att därefter kunna bearbetas och jämföras på ett strukturerat sätt. Enligt Bryman och Bell (2017) används tematisk analys för att identifiera återkommande mönster, teman och samband i kvalitativt datamaterial. Metoden lämpar sig väl för denna studie eftersom syftet är att skapa en djupare förståelse för hur deltidslantbrukare resonerar kring sitt lantbruk och sina kompletterande inkomstkällor.

Den senare analysen utgick därefter från studiens syfte och frågeställningar. Materialet läses igenom flera gånger för att identifiera återkommande resonemang och centrala delar i respondenternas beskrivningar. Därefter kodades materialet och delades in i olika teman kopplade till exempelvis ekonomiska motiv, riskhantering, investeringar, produktion, familjetraditioner och externa inkomster.

Efter att materialet kategoriserats kommer empirin att analyseras i relation till studiens teoretiska ramverk. Analysen syftar därmed till att skapa en förståelse för hur ekonomiska, sociala och kulturella faktorer samverkar i lantbrukarnas beslut att fortsätta bedriva småskaligt deltidslantbruk.

3.5 Kvalitet och forskningsetik

Eftersom denna studie genomfördes med en kvalitativ forskningsmetod är det relevant att diskutera kvalitet utifrån kriterier som trovärdighet och äkthet, snarare än enbart utifrån kvantitativa mått på reliabilitet, validitet och objektivitet i snäv bemärkelse. Bryman och Bell (2017) menar att kvalitativa studier istället bör bedömas utifrån hur väl forskningen fångar deltagarnas perspektiv, hur transparent forskningsprocessen är samt i vilken utsträckning resultaten framstår som rimliga och välgrundade. I denna studie är detta särskilt viktigt eftersom syftet är att förstå lantbrukares egna motiv, erfarenheter och resonemang kring deltidslantbruk.

En stark kvalitetsstyrka med denna valda metod är att dessa semistrukturerade intervjuer ger studien möjligheten att gå på djupet i frågor som rör exempelvis gårdens betydelse, synen på arbete utanför lantbruket, ekonomisk trygghet, familjetraditioner, produktion, och beslut om investeringar. Genom att intervjua lantbrukare direkt kan studien fånga sådant som inte går att mäta i statistik eller standardiserade enkäter. Bryman och Bell (2017) framhåller att denna typ av intervjuer ger utrymme för flexibilitet och följdfrågor, vilket är en fördel i denna studie då lantbrukare lever i olika situationer med olika motiv.

Den valda metoden innebär vissa begränsningar. Detta eftersom urvalet bygger på ett mindre antal strategiska utvalda intervjuer så går det inte att generalisera resultaten statistiskt till en större mängd deltidslantbrukare. Studiens ambition är istället att skapa en djupare förståelse för hur några lantbrukare resonerar kring sitt val att fortsätta bedriva småskaligt lantbruk i kombination med andra inkomster istället för att avveckla sin verksamhet eller satsa helhjärtat på sitt lantbruk och försöka expandera. En annan begränsning är att intervjuaren bygger på respondenternas egna beskrivningar, vilket innebär att svaren kan påverkas av egna tolkningar eller av hur respondenterna vill framställa sina svar för att få det till egen önskvärdhet.

Bryman och Bell (2017) framhåller också att trovärdighet och äkthet är centrala kriterier för att bedöma kvalitet i kvalitativ forskning. Trovärdighet handlar om i vilken utsträckning studiens resultat framstår som rimliga och välgrundade i relation till det empiriska materialet. I denna studie stärks trovärdigheten genom att intervjuarna utgår från studiens syfte och frågeställningar, samt genom att samtliga respondenter behandlas utifrån samma övergripande teman. Äkthet handlar i sin tur om att ge en rättvis bild av deltagarnas erfarenheter och perspektiv. I denna studie innebär det således att analysen behöver synliggöra både likheter och skillnader i hur lantbrukarna beskriver sina motiv, sina resurser och sin syn på framtiden, snarare än att pressa in alla svar i en och samma förklaringsmodell.

Bias är också en viktig aspekt att beakta. Det kan alltid förekomma risk för intervjuareffekt, det vill säga att författarna i denna studie kan formulera frågor eller ställa följdfrågor som kan påverka respondentens svar. I denna studie är det därför viktigt att frågorna ställs så öppet som möjligt och att intervjuaren undviker att styra respondenten mot vissa svar. Även i analysen behövs det en medvetenhet kring egna antaganden. Bryman och Bell (2017) betonar därför vikten av reflexivitet, vilket i denna studie innebär att forskarna kontinuerligt behöver reflektera över hur deras egna utgångspunkter kan påverka både intervjusituation och analys.

Etiska överväganden är också en central del av studien. De frågor som undersökningen avser att besvara berör känsliga ämnen såsom familj, ekonomi, framtidsplaner och personliga motiv. Mot denna bakgrund kommer grundläggande forskningsetiska principer att tillämpas, däribland informationskravet och samtyckeskravet (Bryman och Bell, 2017). Det innebär att deltagarna i studien kommer att informeras om studiens syfte och om vad deras medverkande innebär.

Deras identitet och personuppgifter kommer således behandlas konfidentiellt och det inspelade materialet kommer endast att användas för studiens ändamål. Detta är särskilt viktigt för att skapa trygghet hos deltagarna och för att öka möjligheten att få så ärliga och väl genomtänkta svar som möjligt.

3.6 Litteraturgenomgång

Litteraturgenomgången syftar till att ge en översikt över tidigare forskning som är relevant för studiens ämne. I denna studie har litteraturgenomgången haft som syfte att skapa en teoretisk och empirisk bakgrund för att kunna förstå deltidslantbruk, kompletterande inkomstkällor, investeringar, risk, och produktion. Även för att kunna förstå ekonomiska, sociala och kulturella motiv. Litteraturgenomgången har haft en narrativ karaktär, vilket innebär att tidigare relevant forskning har försökt samlas in för att granskas och sammanställas i syfte att identifiera återkommande teman, perspektiv och tidigare resultat som kan vara relevanta för studien (Bryman och Bell 2017).

Litteratursökningen har främst genomförts via Google Scholar samt genom publikationer från Jordbruksverket och Sveriges lantbruksuniversitet. De sökord som använts har bland annat varit deltidslantbruk, kombinationsverksamhet, småskaligt lantbruk, riskhantering, investeringar i lantbruk, produktion i lantbruk, generationsskifte samt resiliens inom lantbrukssektorn. Den insamlade litteraturen har därefter använts för att utforma studiens teoretiska ramverk och intervjuteman, även för att kunna sätta studiens resultat i jämförelse med tidigare forskning. På så sätt bidrar litteraturgenomgången till att tydliggöra hur studien placerar sig i den befintliga forskningssituationen och hur den eventuellt kan bidra med ytterligare kunskap.

4. Empirisk data

I detta kapitel presenteras det empiriska material som har samlats in genom studiens intervjuer. Kapitlet syftar till att redovisa hur deltidslantbrukarna beskriver sina erfarenheter, motiv och strategier kring att kombinera lantbruk med andra inkomstkällor. Empirin presenteras utifrån centrala teman som framkommer i intervjuguiden.

4.1 Intervjudeltagare

Studiens intervjudeltagare består av lantbrukare med olika geografiska lägen och produktionsinriktningar. Två av de tre deltagarna är verksamma i Skaraborg i Västergötland och bedriver ingen animalieproduktion. Den tredje deltagaren är verksam i norra Sverige och bedriver hönsproduktion i kombination med växtodling och skogsbruk. Åldern på de tre manliga respondenterna är mellan 37 år och 58 år.

Intervjuerna har utgått från flera tematiska områden för att kunna besvara studiens frågeställningar. Dessa områden berör bland annat ekonomiska motiv, externa inkomstkällor, risk och osäkerhet, investeringar, produktion samt sociala och kulturella motiv. Intervjuguiden som användes vid intervjuerna återfinns i bilaga 1.

4.2 Respondent 1

4.2.1 Bakgrund

Respondent 1 bedriver ett småskaligt deltidslantbruk med inriktning mot spannmål och oljeväxter. I studien benämns han som Jocke. Gården omfattar cirka 40 hektar åkermark och 28 hektar skog, samt ett arrendeställe om cirka 35 hektar åkermark. Jocke tog över lantbruket år 2010 efter sina morföräldrar och bor idag på gården tillsammans med sin familj. Gården har därmed en tydlig koppling till familj och släkt vilket framkommer som en central del i hans motiv till att fortsätta bedriva verksamheten.

Vid sidan av lantbruket har Jocke alltid haft andra sysselsättningar. Tidigare arbetade han som kyrkogårdsvaktmästare men arbetar numera på F-skatt som snickare hos en snickarfirma. Den externa sysselsättningen uppgår till ungefär 70 % av en heltid. Jocke beskriver att kombinationen mellan lantbruket och arbetet utanför gården fungerar relativt väl även om lantbruket ibland kräver snabba insatser.

4.2.2 Ekonomiska motiv och förutsättningar

Jocke beskriver att de viktigaste anledningarna till att han fortsätter driva lantbruket är intresset för odling, känslan av frihet och möjligheten att själv få planera och fatta beslut i verksamheten. Han uttrycker att det är roligt att odla och att lantbruket ger en frihet i att ”tänka själv”. Eftersom gården är en släktgård beskriver han även att det känns viktigt att hålla kvar driften i lantbruket så långt det är möjligt.

När han pratar om de ekonomiska förutsättningarna för småskaligt lantbruk framkommer det att han upplever att situationen har förändrats jämfört med tidigare. Han menar att de ekonomiska förutsättningarna inte är som förr och att det idag krävs en kombination med andra inkomster för att kunna bedriva ett småskaligt lantbruk. I hans egen verksamhet beskriver han att omsättningen från lantbruket främst täcker amorteringar och räntor på lån, underhåll av gården, samt någon begagnad maskininvestering ibland.

Den externa inkomsten beskrivs som viktig för både hushållsekonomin och tryggheten. Han beskriver att det fungerar bra att kombinera arbetet utanför lantbruket med gårdsdriften även om lantbruket ibland kräver snabba insatser. Jocke berättar också att lantbrukets ekonomi i första hand används för att bära kostnader till själva gården och verksamheten medan den externa inkomsten har betydelse för hushållets ekonomi. I svaren framkommer också att drivkraften bakom fortsatt drift inte enbart handlar om ekonomi, utan även om intresse, frihet och gårdens betydelse som släktgård.

4.2.3 Risk och osäkerhet

Jocke menar att osäkerheten inom lantbruket har ökat under de senaste åren. Han upplever att priser och kostnader var mer stabila för ungefär sex till sju år sedan, medan dagens situation präglas av större svängningar på marknaden. Detta gäller både insatsvaror och spannmålspriser vilket enligt Jocke gör det svårare att fatta rätt beslut kring när inköp och försäljning ska ske. Även vädret lyfts fram som en källa till osäkerhet. Jocke beskriver en känsla av att vädret har blivit mer oförutsägbart, bland annat genom torrare perioder. Detta påverkar enligt honom möjligheten att planera och genomföra insatser i odlingen vid rätt tidpunkt.

När det gäller ekonomisk risk beskriver Jocke att han upplever risken som mindre eftersom lantbruket är småskaligt och kombineras med en extern inkomst. Den externa inkomsten gör att han inte är helt beroende av lantbrukets resultat. Samtidigt framkommer det att osäkerheten kring priser, kostnader och väder påverkar hur han resonerar kring beslut i verksamheten.

Trots den ökande osäkerheten har Jocke inte övervägt att sälja mark eller avveckla verksamheten. Han kopplar detta till att han bor på gården och att det är en släktgård. Markvärdets ökning beskrivs som positiv men han lyfter samtidigt att högre markvärden kan göra framtida generationsskiften mer ekonomiskt svåra.

4.2.4 Sociala och kulturella motiv

Jocke berättar att gården har stor personlig betydelse eftersom den är en släktgård. Han uttrycker en vilja att fortsätta driva lantbruket och hålla kvar verksamheten, vilket han kopplar både till intresset för odling och till gårdens betydelse inom familjen.

Lantbruket beskrivs även som en livsstil som ger frihet och självständighet. Jocke lyfter fram möjligheten att själv få planera arbetet och fatta beslut, samt lugnet i att under vissa perioder arbeta självständigt. Han beskriver även identiteten som lantbrukare som viktig och upplever att lantbrukaryrket har stärkts i samhället.

4.2.5 Investeringar, framtid och produktion

Jocke menar att det finns investeringar som han skulle vilja göra för att förenkla arbetet i lantbruket. Han nämner även att det finns tankar på att utveckla gården, exempelvis genom odling av specialgrödor. Samtidigt menar han att produktionen är för liten för att större investeringar ska vara ekonomiskt försvarbara. Däremot beskriver han att det är svårt att expandera genom att köpa mer jordbruksmark, eftersom markpriserna är så höga. Utvecklingen av verksamheten beskrivs därför snarare i form av möjliga förändringar inom befintlig drift än genom större arealmässig expansion.

4.2.6 Syn på deltidslantbruk

Han tror att deltidslantbruket även framöver kommer att vara viktigt men han tror inte att det kommer att bli vanligare. I övrigt återkommer hans framtidsresonemang främst till tidigare nämnda frågor såsom svårigheten att expandera på grund av höga markpriser och möjligheten att utveckla gården genom exempelvis specialgrödor.

4.3 Respondent 2

4.3.1 Bakgrund

Respondent 2 driver ett deltidslantbruk i Jämtlands län med inriktning på KRAV-certifierad äggproduktion, växtodling och skogsbruk. Han benämns som Nicke i den här studien. Verksamheten omfattar cirka 5 800 värphöns med 56 hektar åkermark och 150 hektar skogsmark. Utöver lantbruket har Nicke även externa inkomster från en tjänst på Hushållningssällskapet, men har jobbat på andra företag tidigare. Arbetsfördelningen har sett olika ut över tid, men för tillfället lägger Nicke cirka 90% av tiden på gården och 10% på Hushållningssällskapet. Gården har funnits inom familjen under en längre tid och Nicke beskriver en stark koppling till både gården och lantbruket som livsstil.

4.3.2 Ekonomiska motiv och förutsättningar

Han uttrycker att det främsta motivet till att fortsätta bedriva lantbruk är det personliga intresset för verksamheten och viljan att fortsätta utveckla gården. Samtidigt framkommer att de ekonomiska förutsättningarna för småskaligt lantbruk upplevs som mer utmanande idag än tidigare. Nicke beskriver ökade kostnader och större prisvariationer på jordbruksprodukter, vilket bidrar till en ökad ekonomisk osäkerhet.

Den externa inkomsten har enligt Nicke varit särskilt viktig under ekonomiskt pressade perioder och har gjort det möjligt att fortsätta bedriva lantbruket även när lönsamheten varit svagare. Arbetet utanför gården beskrivs främst som ett sätt att stärka hushållsekonomin och skapa ekonomisk trygghet. Samtidigt framkommer att behovet av extern inkomst varierat över tid beroende på lantbrukets ekonomiska situation.

Nicke menar även att de ökade markvärdena på jordbruk och skogsmark påverkar synen på framtiden. Marken ses som en viktig ekonomisk tillgång, men de höga priserna upplevs samtidigt försvåra möjligheten att expandera verksamheten genom köp av ytterligare mark.

4.3.3 Risk och osäkerhet

I intervjun framkommer att Nicke upplever att osäkerheten inom lantbruket har ökat under de senaste åren. Särskilt lyfts svängningar i priser på spannmål och insatsvaror fram som en utmaning, då detta gör det svårare att fatta beslut kring inköp och försäljning. Han beskriver även att väderförhållandena upplevs som mer osäkra än tidigare framförallt genom torrare perioder som påverkar produktionen och planeringen av arbetet på gården.

Utöver ekonomiska och klimatrelaterade faktorer upplever Nicke även att regleringar och administrativa krav skapar osäkerhet och frustration i verksamheten. Den politiska styrningen och myndighetskraven beskrivs som svåra att påverka och som något som tar tid från det praktiska arbetet på gården.

Den externa inkomsten beskrivs därför som ett sätt att minska beroendet av lantbrukets intäkter och skapa större ekonomisk stabilitet i hushållet. Nicke upplever att detta minskar den ekonomiska risken jämfört med om hushållet enbart hade varit beroende av inkomster från lantbruket.

4.3.4 Sociala och kulturella motiv

För Nicke har gården och lantbruket en stark personlig betydelse. I intervjun framkommer att verksamheten inte enbart handlar om ekonomi och produktion utan även om livsstil, självständighet och identitet. Nicke beskriver en stark koppling till gården genom familj och tradition där viljan att fortsätta bedriva verksamheten delvis grundar sig i gårdens historia och långsiktiga betydelse.

Nicke beskriver även att arbetet utanför gården fyller en viktig social funktion. Genom arbetet på Hushållningssällskapet skapas möjlighet till social gemenskap, samarbete och kontakt med andra människor. Detta beskrivs som ett viktigt komplement till det mer självständiga arbetet på gården. Det externa arbetet blir därmed inte enbart en ekonomisk lösning utan också ett sätt att skapa variation och social tillhörighet i vardagen.

I intervjun berättar han också att identiteten som lantbrukare har stor betydelse för honom. Att producera livsmedel och bidra till samhället upplevs som meningsfullt, samtidigt som hans syn på lantbrukaryrket beskrivs ha stärkts under senare år.

4.3.5 Investeringar, framtid och produktion

Nicke tycker att det finns investeringar som skulle kunna förenkla arbetet på gården, men att dessa investeringar ofta upplevs som svåra att motivera ekonomiskt i relation till verksamhetens storlek. Framförallt beskrivs större investeringar inom djurproduktion som alltför riskfyllda, särskilt med hänsyn till Nickes ålder och tidigare erfarenheter av ekonomiska svårigheter inom lantbruket.

I intervjun framkommer samtidigt en vilja att fortsätta utveckla verksamheten på längre sikt. Han beskriver att tillgång till mer mark hade kunnat skapa bättre förutsättningar för framtida satsningar, men att höga markpriser och tidigare skuldsättning begränsar möjligheterna att expandera.

Nicke uttrycker även tankar kring framtida generationsskifte och beskriver en önskan om att gården ska kunna leva vidare inom familjen. Framtida investeringar och utveckling kopplas därför inte enbart till hans egen situation utan även till möjligheten att skapa goda förutsättningar för nästa generation att ta över verksamheten.

4.3.6 Syn på deltidslantbruk

Nickes syn på deltidslantbruk präglas av behovet av ekonomisk trygghet i en osäker bransch. Han beskriver att det idag är svårt att bedriva småskaligt lantbruk utan kompletterande inkomster och att arbetet utanför gården därför är viktigt för både hushållsekonomi och gårdens långsiktiga överlevnad. Samtidigt har gården ett starkt personligt värde för honom eftersom det är en släktgård som han vill fortsätta driva vidare.

Han tror att deltidslantbruk fortsatt kommer vara viktigt framöver, men han tror inte att det nödvändigtvis kommer bli vanligare. De ökade kostnaderna och höga markpriserna upplevs göra det svårt att expandera verksamheten i större omfattning.

4.4 Respondent 3

4.4.1 Bakgrund

Respondent 3 bedriver ett lantbruk med inriktning mot växtodling och spannmålsproduktion. Han benämns i den här studien som Pelle. Gården omfattar totalt 256 hektar åkermark, varav 202 hektar ägs och 54 hektar arrenderas, utöver detta ägs även cirka 30 hektar skog. Verksamheten har funnits inom familjen under en lång tid och Pelles far genomförde ett generationsskifte år 2006.

Vid sidan av lantbruket har Pelle under lång tid haft olika typer av sysselsättning. Han beskriver att han sedan början av 1990-talet arbetat med byggnation och snickeri samt att han under vintrarna plogat snö. Sedan början av 2000-talet har han även arbetat med att köra grävmaskin och jobbat på entreprenad, vilket idag motsvarar runtomkring 200 timmar per år. Den externa sysselsättningen uppskattas av Pelle motsvara omkring 15 till 20 % av en heltidstjänst.

Gårdens verksamhet har förändrats över tid. Tidigare fanns grisproduktion på gården, men denna avvecklades 1998. Han beskriver att beslutet grundade sig i svag ekonomi inom grisproduktionen, slitna stallar och ett begränsat eget intresse för produktionen. Sedan dess har gården huvudsakligen bedrivits som växtodlingsföretag i kombination med externa sysselsättningar.

4.4.2 Ekonomiska motiv och förutsättningar

Vidare berättar Pelle att lantbruket är den verksamhet som ger både mest arbete och är hans huvudsakliga inkomst. De externa arbetena ses därför inte främst som nödvändiga för att finansiera lantbruket, utan snarare som verksamheter som kan utföras eftersom det finns tid mellan lantbrukets mer intensiva säsonger. Han uttrycker att arbetet med grävmaskin och snöröjning fungerar som ett komplement till lantbruket, snarare än som en ekonomisk förutsättning för att kunna fortsätta driften.

Samtidigt menar Pelle de ekonomiska förutsättningarna inom lantbruket som osäkra. Han lyfter särskilt fram gödningspriser, räntor, bränslekostnader och spannmålspriser som påverkar verksamhetens ekonomi. Han betonar att priset på vete och andra spannmålsprodukter i hög grad påverkas av omvärldsfaktorer som den enskilda lantbrukaren inte kan kontrollera. Därmed framstår lantbruket som en verksamhet där ekonomiska beslut behöver fattas under osäkra villkor.

Pelle tycker dock att han har viss motståndskraft i verksamheten genom tidigare goda år och att ett enskilt svagt år kan hanteras, men att flera år med röda siffror i rad skulle kunna skapa behov av mer genomgripande åtgärder.

4.4.3 Risk och osäkerhet

När han diskuterar osäkerhet inom lantbruket lyfter han framförallt fram väder och klimat som den största osäkerhetsfaktorn i den egna verksamheten. Utöver detta nämns även prisfluktuationer, kostnader för insatsvaror och räntor som viktiga faktorer. Han menar att lantbrukets marknadsförhållanden ligger utanför den enskilda gårdens kontroll, vilket gör verksamheten svår att planera fullt ut.

Pelle har vid vissa tillfällen övervägt att sälja mark eller minska verksamheten, dock endast under perioder då arbetsbelastningen varit hög eller när praktiska problem i verksamheten känts särskilt påfrestande. Samtidigt framkommer det att dessa tankar inte lett till konkreta beslut om avveckling, eftersom verksamheten fortfarande upplevs möjlig att driva vidare.

De ökande markvärdena beskrivs inte som en direkt anledning att sälja. Pelle är medveten om att marken har ett stort ekonomiskt värde, men betonar snarare att marken fungerar som en trygghet och en möjlig "nöddörr" om verksamheten inte skulle gå ihop ekonomiskt under flera år i rad. På så sätt beskriver han att markvärdet blir både en ekonomisk tillgång och en form av långsiktig säkerhet.

4.4.4 Sociala och kulturella motiv

För Pelle har lantbruket en stark personlig betydelse. Han beskriver att lantbruket i hög grad präglar hela livet och att mycket i vardagen relateras till gårdens behov och säsongens rytm. Exempelvis framkommer att sociala aktiviteter ibland får stå tillbaka när väder och arbetsmoment kräver närvaro i lantbruket. Han beskriver det som en livsstil och inte enbart en ekonomisk verksamhet.

Vidare uttrycker han en stolthet i sitt lantbruk och upplever att han verkar i en bygd där lantbruket har en naturlig plats. I intervjun framkommer även att omgivningen kan uttrycka uppskattning för maskiner och lantbrukets synlighet i samhället, vilket bidrar till en positiv bild av yrkesidentiteten.

Familj och generationsperspektivet har också betydelse. Han tror att han inom ungefär sju år behöver tänka mer konkret kring ett kommande generationsskifte. Det framstår därför som att gårdens framtid inte enbart handlar om hans egen arbetssituation, utan även om hur verksamheten kan föras vidare.

4.4.5 Investeringar, framtid och produktion

Pelle har en försiktig inställning till större investeringar och expansion. Han uttrycker inte någon tydlig vilja att köpa mer mark eller att expandera verksamheten i större omfattning. Detta kopplas delvis till ålder och livsfas, där Pelle inte längre upplever sig vara lika "hungrig" på att växa med ytterligare 50–150 hektar.

När det gäller investeringar nämner Pelle behov och flaskhalsar i produktionen, särskilt kopplat till hantering av skörd. Samtidigt framkommer att större investeringar behöver vägas mot kostnad, nytta och framtida tidshorisont. Extern inkomst beskrivs inte som en avgörande faktor för investeringsbeslut, eftersom den externa verksamheten inte är tillräckligt omfattande för att i någon större grad påverka lantbrukets investeringar.

4.4.6 Syn på deltidslantbruk

Pelle tror inte att deltidslantbruk kommer bli vanligare i framtiden. Han menar istället att utvecklingen går mot att mindre gårdar köps upp av större lantbruksföretag, vilket leder till färre men större enheter. Enligt honom är det ofta större lantbruk med maskinkapacitet, arbetskraftkapacitet och kapital som har möjlighet att köpa till ytterligare mark. Medan småskaligare deltidslantbrukare har svårare att expandera.

Han själv ser inte någon tydlig faktor som skulle få honom att lämna lantbruket helt, förutom som tidigare nämnt flera år i rad med förlust. I ett sådant läge skulle han kunna tänka sig att sälja delar av marken för att lösa situationen. Samtidigt framkommer att även en sådan åtgärd inte nödvändigtvis skulle innebära att han lämnar lantbruket helt, utan snarare att verksamheten anpassas till nya ekonomiska förutsättningar.

Avslutningsvis menar Pelle att en central utmaning för mindre lantbruk är att fasta kostnader behöver slås ut på fler hektar. Han tror att trenden därför går mot större arealer och större enheter, men att detta samtidigt innebär trösklar kopplade till arbetskraft, maskiner och investeringar.

5. Analys och diskussion

I detta kapitel analyseras det empiriska materialet i relation till studiens teoretiska ramverk och tidigare forskning. Analysen utgår från de teman som identifierats i intervjuerna och kopplas till studiens frågeställningar om motiv, risk, investeringar och beslutet att fortsätta bedriva deltidslantbruk. Genom att relatera respondenternas resonemang till Resource-Based View, Contingency theory och resiliensperspektivet skapas en förståelse för hur ekonomiska, sociala och kulturella faktorer samverkar i lantbrukarnas beslut och handlingsmönster.

5.1 Analys

5.1.1 Resource-based view

Utifrån Resource-Based View (RBV) framkommer det att lantbrukarnas beslut att fortsätta bedriva deltidslantbruk i hög grad påverkas av vilka resurser de har tillgång till och hur dessa används. Enligt Barney et al. (2001) kan en verksamhets utveckling och handlingsutrymme förstås utifrån de resurser som finns tillgängliga och hur dessa används i praktiken. Samtliga respondenter beskriver att gården inte enbart består av ekonomiska tillgångar, utan även resurser i form av erfarenhet, tradition, kunskap och markägande.

Jocke beskriver exempelvis att gården är en släktgård och att viljan att fortsätta bedriva lantbruket delvis grundar sig i familjens historia och gårdens betydelse för honom personligen. Även Nicke och Pelle uttrycker att gården har ett värde som sträcker sig bortom den ekonomiska avkastningen. Detta kan kopplas till RBV genom att gårdens historia, identitet och familjekoppling fungerar som immateriella resurser som påverkar lantbrukarnas beslut och handlingsutrymme. Detta ligger i linje med Barney et al. (2001) som betonar att resurser inte enbart behöver vara materiella, utan även kan bestå av exempelvis kunskap, erfarenheter och andra svårimiterade tillgångar.

Detta förstärker förståelsen av att resurser inom deltidslantbruk inte enbart bör tolkas som produktionsfaktorer i ekonomisk mening. I respondenternas fall fungerar gården historia, den egna erfarenheten och kopplingen till familjen som resurser som påverkar viljan att fortsätta bedriva lantbruk även när den ekonomiska avkastningen är begränsad. Utifrån RBV kan dessa immateriella resurser förstås som svåra att ersätta, eftersom de är knutna till den specifika gården, familjen och lantbrukarens identitet.

Barney et al. (2001) menar att resurser kan bidra till varaktiga fördelar när de är värdefulla, svåra att imitera och inte enkelt kan ersättas. I denna studie kan familjehistoria, lokal kunskap och lantbrukarnas erfarenhet därför förstås som sådana resurser, eftersom de inte vidare kan köpas in eller överföras till en annan verksamhet. Detta innebär att beslutet att fortsätta inte enbart grundas i frågan om lönsamhet utan också i värdet av att bevara och använda resurser som byggts upp över tid.

Det visar sig också att externa inkomster fungerar som en viktig resurs i verksamheten. För Jocke och Nicke bidrar arbetet utanför gården till ekonomisk trygghet och minskad sårbarhet, samtidigt som Pelle beskriver sina externa arbeten mer som ett komplement mellan lantbrukets intensiva perioder. Den Externa inkomsten kan därmed förstås som en strategisk resurs som möjliggör fortsatt drift trots ekonomisk osäkerhet inom lantbruket.

Vidare visar det sig att tillgången till mark har en stor betydelse. Samtliga respondenter beskriver marken som en viktig tillgång, både ekonomiskt och långsiktigt. Samtidigt upplevs markpriser begränsa möjligheten att expandera verksamheten. Detta visar hur resurser både kan skapa möjligheter och begränsningar i lantbrukarnas beslut kring investeringar och framtida utveckling.

5.1.2 Contingency theory

Contingency theory hjälper till att förstå hur lantbrukarnas beslut formas utifrån de villkor och omständigheter de verkar inom. Enligt Donaldson (2001) finns det inte ett universellt bästa sätt att organisera en verksamhet utan den lämpliga organiseringen beror på verksamhetens specifika situation och omgivning. Resultatet visar att respondenterna anpassar sina verksamheter efter faktorer såsom marknadsförutsättningar, arbetsbelastning, familjesituation, ålder och ekonomisk osäkerhet.

Jocke tycker exempelvis att det idag är svårt att bedriva småskaligt lantbruk utan kompletterande inkomster. Nicke lyfter fram att externa inkomster varit viktiga under ekonomiskt pressade perioder medan Pelle beskriver hur verksamheten förändras över tid genom avveckling av grisproduktionen och övergång till växtodling. Dessa förändringar visar hur lantbrukarna kontinuerligt anpassar verksamheten efter förändrade ekonomiska och praktiska förutsättningar. Detta kan kopplas till Donaldson (2001) som betonar att verksamheter behöver anpassa struktur och arbetssätt efter de krav och begränsningar som omgivningen skapar.

Analysen visar även att respondenterna inte strävar efter expansion till varje pris. Flera beskriver istället en försiktig hållning till större investeringar och ökad skuldsättning. Pelle uttrycker exempelvis att han inte längre känner samma behov av att expandera verksamheten i större omfattning, medan Jocke beskriver att höga marknader gör expansion svår att motivera ekonomiskt. Detta kan förstås utifrån Contingency theory, där olika lösningar blir rationella beroende på verksamhetens specifika situation och omgivning (Donaldson, 2001).

Samtidigt verkar det som att deltidslantbruket fungerar som en anpassningsstrategi till ett jordbruk som präglas av osäkra marknadsförhållanden, höga kostnader och stora investeringskrav. Kombinationen av lantbruk och externa inkomster framstår därmed som ett sätt att skapa flexibilitet och handlingsutrymme i verksamheten. Utifrån Donaldson (2001) kan detta förstås som att lantbrukarnas organisering inte ska bedömas utifrån en generell norm om expansion eller heltidsdrift. Utan mer hur väl deras val passar de faktiska villkor som gården och hushållet befinner sig i.

5.1.3 Resiliens

Utifrån resiliensperspektivet framkommer det att respondenterna utvecklat strategier för att hantera osäkerhet och skapa långsiktig stabilitet i verksamheten. Enligt Stockholm Resilience Centre (2015) handlar resiliens om förmågan att hantera förändring och störningar samtidigt som ett system kan fortsätta fungera och utvecklas. Samtliga intervjudeltagare beskriver att lantbruket präglas av osäkerhet kopplat till exempelvis väder, priser, räntor och kostnader för insatsvaror. Trots detta finns en tydlig vilja att fortsätta bedriva verksamheten.

Den externa inkomsten framstår som en central del av denna motståndskraft. För både Jocke och Nicke fungerar inkomsten utanför gården som ett sätt att minska beroendet av lantbrukets resultat och skapa ekonomisk trygghet. Pelle beskriver att tidigare goda år har skapat en ekonomisk buffert som gör att verksamheten klarar tillfälliga svackor. Det visar hur respondenterna använder olika strategier för att minska sårbarheten i verksamheten. Kopplat till Stockholm Resilience Centre (2015), där resiliens inte enbart förstås som att motstå påfrestningar utan också som förmågan att anpassa sig till förändrade villkor. I respondenternas fall sker denna anpassning genom externa inkomster, ekonomiska buffertar och försiktighet kring större investeringar.

Resiliens handlar enbart inte om ekonomi utan även om sociala och kulturella faktorer. Samtliga respondenter beskriver en stark koppling till gården och lantbruket som livsstil. Familj, generationsperspektiv och identitet framstår som viktiga faktorer bakom viljan att fortsätta bedriva lantbruk trots osäkerhet och begränsad lönsamhet. Ur ett resiliensperspektiv kan detta förstås som att gårdens fortsatta funktion inte bara upprätthålls genom ekonomiska strategier, utan även genom sociala och kulturella drivkrafter som stärker lantbrukarnas uthållighet över tid, Stockholm Resilience Centre (2015).

5.2 Diskussion

Studiens empiri visar att deltidslantbrukarnas beslut att fortsätta bedriva sina verksamheter påverkas av flera samverkande faktorer. Respondenterna beskriver ekonomisk osäkerhet, höga kostnader och svårigheter att motivera större investeringar. Samtidigt framkommer att valet att fortsätta inte enbart handlar om ekonomi. Gårdens betydelse som släktgård, livsstil, identitet återkommer hos samtliga respondenter. Detta betyder att studien visar på att deltidslantbruket behöver förstås som mer än en lösning på svag lönsamhet.

Resultatet ligger till stor del i linje med Johansson et al. (2024, 2025) som visar att inkomster utanför gården kan fungera som en strategi för att stabilisera hushållets ekonomi och minska lantbrukets ekonomiska risker. I denna studie syns detta framför allt hos Jocke och Nicke som beskriver att externa inkomster skapar trygghet och minskar beroendet av lantbrukets årliga resultat. Samtidigt visar Pelle ett något annorlunda mönster, där externa arbeten snarare fungerar som ett komplement under lantbrukets mindre intensiva perioder. Detta nyanserar tidigare forskning genom att visa att externa inkomster inte alltid behöver vara ett uttryck för ekonomisk nödvändighet. Det kan istället vara en praktisk anpassning till arbetsbelastning, säsongsvariationer och lantbrukarens livssituation.

Vidare visar resultatet att sociala och kulturella motiv har stor betydelse för valet att fortsätta bedriva lantbruk. Detta stämmer överens med Joosse och Grubbström (2017) som lyfter fram emotionella band, gårdens arv och familjetraditioner som faktorer påverkar hur lantbrukare ser på verksamhetens framtid. I vår studie framkommer detta genom att respondenterna beskriver gården något mer än en ekonomisk tillgång. Samtidigt skiljer sig uttrycken åt mellan respondenterna. För vissa framträder släktgården och familjehistorien som starkast medan andra i högre grad betonar självständighet, intresse och lantbruket som livsstil som de starkaste faktorerna. Det visar att sociala och kulturella motiv inte är helt enhetliga utan kan forma sig i olika uttryck beroende på individens bakgrund och gårdens situation.

Resultatet kan även kopplas till Miaris et al. (2024, 2025a, 2025b) som visar att lantbrukares strategiska val påverkas av både ekonomiska och icke ekonomiska mål. Detta syns i vår studie genom att respondenterna väger samman inkomst, trygghet, självständighet, livskvalitet och viljan att bevara gården. Det gör att deltidslantbruket inte kan förstås som ett enkelt val mellan lönsamhet och olönsamhet. Snarare visar resultatet att respondenterna accepterar vissa ekonomiska begränsningar eftersom lantbruket samtidigt ger andra värden som upplevs som viktiga. Vår studie tycks därför stärka tidigare forskning men bidrar också med en mer fördjupad förståelse för hur ekonomiska och icke ekonomiska mål samverkar i deltidslantbrukarnas vardagliga beslut.

Utifrån studiens teoretiska ramverk kan resultatet förstås som att deltidslantbruk bygger på en kombination av resurser, anpassning och uthållighet. RBV synliggör hur både immateriella och materiella tillgångar fungerar som resurser som påverkar lantbrukarnas handlingsutrymme. Contingency theory visar att respondenternas val kan förstås utifrån deras specifika omständigheter så som exempelvis arbetsbelastning, ekonomi, ålder, et cetera. Resiliensperspektivet bidrar till sist med att förstå hur externa inkomster, ekonomiska buffertar och stark koppling till gården kan fungera som strategier för att kunna sprida ut risker och hantera osäkerheter för att kunna fortsätta bedriva en verksamhet över tid.

Resultatet visar samtidigt en viss motsägelse i respondenternas resonemang. Samtliga beskriver deltidslantbruk som viktigt för att kunna upprätthålla mindre gårdar och skapa ekonomisk stabilitet, men ingen av respondenterna tror att deltidslantbruk kommer bli vanligare i framtiden. Istället beskriver flera att utvecklingen går mot större och mer kapitalintensiva lantbruksföretag. Detta kan tolkas som att deltidslantbruk fungerar som en viktig anpassningsstrategi för enskilda lantbrukare, samtidigt som de strukturella villkoren inom jordbruket gör det svårt för mindre verksamheter att expandera och överleva på lång sikt. Genom att mindre gårdar hålls i drift kan deltidslantbruk bidra till levande landsbygder, fortsatt brukande av jordbruksmark och möjligheten att föra lantbruk vidare mellan generationer. Resultatet tyder därmed på att deltidslantbruk inte enbart handlar om individuell försörjning utan också om att bevara sociala, kulturella och landskapsmässiga värden inom svenskt jordbruk.

Sammantaget tycks studien vi genomfört att deltidslantbruket både bekräftar tidigare forskning om externa inkomsters betydelse för trygghet och riskhantering. Samtidigt nyanserar studien viktigheten genom att visa hur familj, identitet och livsstil påverkar beslutet att fortsätta.

6. Slutsats

I detta avslutande kapitel presenteras studiens slutsats kopplat till det syfte och frågeställningar som låg till grund för att studien skulle göras.

Syftet med studien är att undersöka vilka ekonomiska, sociala och kulturella motiv som ligger bakom att lantbrukare fortsätter bedriva deltidslantbruk i kombination med andra inkomstkällor. Studien syftar även till att undersöka hur lantbrukarna beskriver valet att fortsätta verksamheten utan att expandera eller avveckla den, samt hur de upplever att denna kombination av lantbruk och externa inkomster upplevs påverka beslut om investeringar, risk och produktion.

Författarna kan dra slutsatsen att deltidslantbruk i stor utsträckning fungerar som en strategi för att skapa ekonomisk stabilitet och minska sårbarheten i ett lantbruk som präglas av osäkra marknadsförhållanden, höga kostnader och stora investeringskrav. Samtliga respondenter beskriver att externa inkomster är viktiga för hushållsekonomi och för möjligheten att fortsätta bedriva gården över tid. Kombination av lantbruk och arbete utanför gården framstår därmed som en anpassning till de ekonomiska villkor som präglar dagens småskaliga lantbruk. Resultatet ligger i linje med tidigare forskning av Johansson et al. (2024; 2025), som visar att externa inkomster ofta används som en strategi för att minska ekonomisk risk och skapa större stabilitet inom deltidslantbruk och hybrid farming.

Studien visar att ekonomiska motiv inte ensamma förklarar varför lantbrukare väljer att fortsätta bedriva verksamheten. Även sociala och kulturella faktorer har stor betydelse. Familjetraditioner, identitet, frihet och viljan att bevara en släktgård framträder som viktiga motiv bakom besluten att fortsätta bedriva lantbruk trots begränsad lönsamhet. Samtliga respondenter beskriver att gården har ett personligt och emotionellt värde som sträcker sig bortom den ekonomiska avkastningen. Detta tyder på att deltidslantbruk inte enbart kan förstås utifrån ekonomisk rationalitet, utan att även emotionella och sociala värden påverkar lantbrukarnas beslut.

Respondenterna hade generellt en försiktig syn på expansion och större investeringar. Höga markpriser, osäker lönsamhet och ökade kostnader bidrar till att flera respondenter istället prioriterar stabilitet och långsiktig trygghet framför tillväxt. Flera av respondenterna beskriver att det finns investeringar de skulle vilja genomföra men att de ekonomiska förutsättningarna gör det svårt att motivera större satsningar.

Detta visar att deltidslantbrukare ofta präglas av begränsade ekonomiska marginaler, där investeringar behöver vägas mot risken att öka verksamhetens sårbarhet. Externa inkomster fungerar därför inte bara som ett ekonomiskt stöd, utan även som sätt att minska risk och skapa större handlingsutrymme i verksamheten.

Utifrån respondenternas berättelser drar vi som författare slutsatsen att beslutet att fortsätta bedriva mindre deltidslantbruk snarare handlar om en kombination av ekonomisk trygghet, personlig identitet, familjetraditioner och viljan att behålla gården över tid. De externa inkomsterna framstår inte enbart som ett ekonomiskt komplement, utan också som ett sätt att skapa stabilitet och möjlighet att fortsätta bedriva lantbruk trots osäkerhet och begränsade ekonomiska marginaler. Studien visar därmed att deltidslantbruk i många fall kan förstås som en medveten och långsiktig strategi där lantbrukarna prioriterar kontinuitet, flexibilitet och livskvalitet framför expansion och maximal ekonomisk tillväxt.

6.1 Kritisk reflektion

Som tidigare nämnt bygger det empiriska materialet på ett begränsat antal intervjuer. Eftersom endast tre deltidslantbrukare har intervjuats kan resultatet inte generaliseras till alla deltidslantbrukare, dock har det inte varit studiens syfte. Detta är en kvalitativ undersökning som vill gå in på enstaka lantbrukares erfarenheter och motiv. Men den kritiska reflektion kvarstår, vilket kan vara att respondenterna skiljer sig åt när det gäller gårdsstorlek, produktionsinriktning och betydelsen av externa inkomster vilket ger viss variation i materialet. Detta innebär det begränsade urvalet av andra typer av deltidslantbruk och regionala skillnader inte fångas fullt ut.

En ytterligare begränsning är att samtliga respondenter är män. Studien fångar inte eventuella skillnader i hur kvinnor inom deltidslantbruket resonerar kring de olika motiven. Eftersom frågor om gårdens betydelse, familj, arbete och identitet kan påverkas av olika erfarenheter och roller inom lantbruket hade ett mer varierat urval kunnat ge en bredare förståelse.

Studien bygger som tidigare nämnt på en kvalitativ metod, vilket passar syftet eftersom fokus ligger på lantbrukarnas egna resonemang och erfarenheter. Samtidigt hade en kvantitativ studie i form av exempelvis en enkätstudie kunnat ge ett bredare underlag och visa hur vanligt förekommande olika motiv är bland deltidslantbrukare. Däremot hade en sådan metod sannolikt inte gett samma djup i respondenternas berättelser.

6.2 Fortsatta studier

Fortsatta studier skulle kunna undersöka deltidslantbruk utifrån externa aktörers perspektiv så som exempelvis banker, rådgivare, kreditgivare och andra intressenter inom lantbrukssektorn. Eftersom denna studie visar att externa inkomster, försiktiga investeringar och begränsad expansion har betydelse för deltidslantbrukarnas beslut. Detta vore då således relevant att undersöka hur sådana faktorer påverkar exempelvis kreditbedömning, rådgivning och synen på långsiktiga utvecklingsmöjligheter.

Det skulle även vara intressant att studera hur dessa aktörer värderar inkomster utanför gården i relation till lantbrukets egen lönsamhet. För deltidslantbrukare kan den externa inkomsten skapa trygghet samt minska eventuell risk. Men det är inte självklart hur detta vägs in hos andra aktörer när det handlar om exempelvis investeringar eller långivning. En sådan fortsatt studie skulle kunna bidra till en bättre förståelse för hur deltidslantbrukare uppfattas av aktörer som påverkar deras ekonomiska handlingsutrymme.

Framtida forskning inom det här ämnet skulle även kunna implementera, som tidigare nämnt, en kvantitativ metod med exempelvis en enkätinsamling. Detta för att undersöka om de mönster som framkommit i empiriinsamlingen återfinns hos en större grupp deltidslantbrukare. En sådan studie skulle kunna komplettera denna uppsats genom att visa hur vanligt förekommande olika motiv och strategier är. Samtidigt som mer fördjupade kvalitativa studier fortsatt behövs för att förstå lantbrukarnas egna resonemang.

Referenser

- Barney, J.B., Wright, M. & Ketchen, D.J. (2001) 'The resource-based view of the firm: Ten years after 1991', *Journal of Management*, 27(6), pp. 625-641. (2025-02-02)
- Beaulieu, M.S. (2011) *Farm income variability and off-farm diversification among Canadian farm operators*. Statistics Canada/Research Paper
- Bryman, A. & Bell, E. (2017). *Business Research Methods*. 4th ed. Oxford: Oxford University Press.
- Donaldson, L. (2001) *The Contingency Theory of Organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hansson, H. and Lagerkvist, C.-J. (2015) 'Identifying use and non-use values of animal welfare: Evidence from Swedish dairy agriculture', *Food Policy*
- Johansson, E., Nilsson, P. and Hansson, H. (2025) 'Transition dynamics of hybrid farmers: a survival analysis of exits and entries into full-time farming', *European Review of Agricultural Economics*, 51(5)
- Joosse, S. and Grubbström, A. (2017) 'Continuity in farming - Not just family business', *Journal of Rural Studies*,
- Jordbruksverket (2023) *Jordbruksstatistisk sammanställning 2023* <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/statistik/2023-08-10-jordbruksstatistisk---sammanstallning-2023>
- Jordbruksverket (2025) *Pris på jordbruksmark, sålda fastigheter, såld areal efter ägoslag, region, variabel och år*. https://statistik.sjv.se/PXWeb/pxweb/sv/Jordbruksverkets%20statistikdatabas/Jordbruksverkets%20statistikdatabas_Priser%20och%20prisindex_Markpriser/JO1002L1.px/table/tableViewLayout2/?loadedQueryId=3e4ae9e5-1786-42d5-9c68-9a175faf4122&timeType=item
- Miaris, G., Löfgren, S. and Hansson, H. (2024) 'Values underlying farmers' business development decisions: evidence from Swedish agriculture using Zaltman metaphor elicitation technique', *Journal of Agricultural Education and Extension*, 30(1)
- Miaris, G., Hansson, H. and Sok, J. (2025a) 'The relationship between entrepreneurial orientation and farmers' satisfaction with business performance: Insights from Swedish agriculture', *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*

Miaris, G., Manevska-Tasevska, G. & Hansson, H. (2025b) 'Farm diversification strategies and their relations to farm financial performance: evidence from Swedish agriculture', Department of Economics, Swedish University of Agricultural Sciences.

Niléhn, A. (2024). *Små eller stora gårdar*. Lantbruksnytt, 22 april.
<https://lantbruksnytt.se/svenska-lantbrukare-bor-bli-farre/>

Skogsstyrelsen (2024) *Statistik om pris på skogsmark* <https://www.skogsstyrelsen.se/statistik/ekonomi/priser-pa-skogsmark>

Stockholm Resilience Centre (2015) 'What is resilience?' Stockholm university
<https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2015-02-19-what-is-resilience.html>

Tack

Författarna i denna studie vill rikta ett stort tack till våra intervjudeltagare, utan er hade denna studie inte varit möjlig att genomföra. Ert deltagande och engagemang har varit väsentlig för framtagande av empirin. Vi vill även rikta ett tack till vår handledare Karin Hakelius samt till våra opponenter.

Populärvetenskaplig sammanfattning

Bakgrund

Det svenska lantbruket har förändrats mycket under de senaste decennierna. Mindre lantbruk har fått svårare att bära hela hushållets försörjning samtidigt som kostnader, investeringar och ekonomisk osäkerhet har ökat. För många lantbrukare har lösningen därför blivit att kombinera lantbruket med andra inkomster, exempelvis arbete utanför gården eller egen verksamhet.

Syfte

Denna studie undersöker varför lantbrukare väljer att fortsätta bedriva småskaligt deltidslantbruk istället för att expandera eller avveckla verksamheten. Studien undersöker även hur kombinationen av lantbruk och externa inkomster påverkar beslut kring investeringar, risk och produktion.

Metod

Studien bygger på semistrukturerade intervjuer med tre deltidslantbrukare som kombinerar gårdsdriften med externa inkomster. Intervjuerna har analyserats utifrån teman kopplade till ekonomi, risk, investeringar och motiv till att fortsätta bedriva lantbruk.

Resultat och slutsats

Resultatet visar att de externa inkomsterna är viktiga för att skapa ekonomisk trygghet och minska osäkerheten inom lantbruket. Respondenterna beskriver att det idag är svårt att leva enbart på ett mindre lantbruk och att arbetet utanför gården därför blivit en viktig del av gårdens långsiktiga överlevnad. Samtidigt framkommer att ekonomiska motiv inte ensamma förklarar varför lantbrukarna fortsätter bedriva verksamheten. Faktorer som familjetraditioner, identitet, frihet och intresset för lantbruket har också stor betydelse.

Studien visar även att respondenterna generellt är försiktiga med större investeringar och expansion. Istället prioriteras stabilitet och möjligheten att fortsätta driva gården över tid. Deltidslantbruk framstår därmed både som en ekonomisk anpassningsstrategi och som ett sätt att bevara gårdens kontinuitet och livsstil.

Bilaga 1

Bakgrundsfrågor:

1. Kan du berätta lite om din gård och verksamhet?

- Typ av produktion
- Gårdens storlek
- Hur länge verksamheten bedrivits

1. Hur ser din sysselsättning ut utanför lantbruket?

- Typ av arbete eller verksamhet
- Omfattning (heltid/deltid)

1. Har gården alltid drivits på det här sättet, eller har det förändrats över tid?

- Hur länge har du kombinerat lantbruket med andra inkomster?

Ekonomiska motiv och förutsättningar:

4. Vilka är de viktigaste anledningarna till att du fortsätter driva lantbruket?

5. Hur skulle du beskriva de ekonomiska förutsättningarna för att driva småskaligt lantbruk idag?

6. Vilka är de främsta anledningarna till att du valt att kombinera lantbruket med andra inkomster?

7. Hur viktig är den externa inkomsten för gårdens ekonomi?

- För hushållet?
- För investeringar?
- För trygghet?

8. Hur upplever du osäkerheten inom lantbruket?

- Priser
- Kostnader
- Räntor
- Politik
- Väder och klimat

9. Har du någon gång övervägt att sälja mark eller avveckla verksamheten?
Varför/varför inte?

10. Hur ser du på de ökade markvärdena på jordbruks- och skogsmark?

- Påverkar det hur du tänker kring framtiden?

Sociala och kulturella motiv:

11. Vad betyder gården och lantbruket för dig personligen?

- Finns det familjetraditioner eller generationsperspektiv som påverkar ditt beslut att fortsätta?

12. Hur viktig är livsstilen kopplad till lantbruket?

13. Upplever du att lantbruket ger något som arbete utanför gården inte ger?

14. Hur ser du på identiteten som lantbrukare?

Investeringar, risk och produktion:

13. Hur påverkar kombinationen av lantbruk och extern inkomst dina beslut kring investeringar?

14. Finns det investeringar du skulle vilja göra men avstår från?

I så fall varför.

15. Upplever du att du tar mindre eller större ekonomiska risker idag jämfört med om du endast levt på lantbruket?

16. Hur påverkar arbetet utanför gården produktionen och verksamhetens omfattning?

17. Har du någon gång funderat på att expandera verksamheten? Varför/varför inte? Exempelvis satsa på djurproduktion.

18. Vad skulle krävas för att du skulle vilja satsa mer på lantbruket?

Framtid och utveckling:

19. Hur ser du på framtiden för ditt lantbruk?

20. Tror du att deltidslantbruk kommer bli vanligare framöver? Varför/varför inte?

21. Finns det något som skulle kunna få dig att lämna lantbruket helt?

Avslutande frågor:

22. Är det något du tycker är viktigt att lyfta fram som vi inte har pratat om?

23. Har du några tankar kring hur villkoren för småskaliga lantbruk skulle kunna förbättras?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

JA, jag, Hampus Andersson har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

JA, jag, Björn Erlandsson har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.